

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на докторант Кремена Каменова Дюлгерова-Узунова на тема „Организация на диалектната лексика в лексико-семантични групи (по материали от златоградския говор)“ за придобиване на научната и образователна степен „доктор“ по научната специалност Български език, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма Български език, с научен ръководител проф. д-р Лучия Антонова-Василева

Докторантът Кремена Дюлгерова-Узунова завършва висшето си образование по специалността „Българска филология“ през 2012 г. От началото на септември 2014 г. до края на май 2017 г. е редовен докторант в Секцията по българска диалектология и лингвистична география на Института за български език. С тримесечен университетски преподавателски опит е като хоноруван преподавател и шестгодишен преподавателски стаж в системата на училищното образование като учител в началния, прогимназиалния и гимназиалния етап на обучение.

Процедурните изисквания за допускане до официална защита на нейния дисертационен труд са спазени, изпълнила е и необходимите наукометрични показатели.

Трудът, който Кремена Дюлгерова-Узунова представя на вниманието ни, се състои от шест основни глави, списък на използваните библиографски източници и приложение.

Закономерно в Увода (с. 6-13) съществения акцент авторката поставя върху целите, задачите и методологията на изследването, уточнява и разяснява съдържанието на използвания от нея терминологичен апарат, с който осъществява своето изследване. Основната цел тя формулира на с. 9: *„Да се класифицират събраните названия в лексико-тематични и лексико-семантични групи и подгрупи; да се направи лексикосемантична характеристика на лексемите; да се характеризират те от гледна точка на техния произход, с оглед на установяването на дистрибуцията на*

лексиката от домашен и чужд произход в речта на информаторите; да се класифицират видовете диалектизми и др.“ (с. 9), като, както тя допълва на с. 11, целта още е и да се разгледат системните отношения между членовете на лексико-тематичните и лексико-семантичните групи, за да се установят начините за формиране, тяхната семантика и пътищата за възникване на диалектни лексикални сходства и различия. Авторката формулира 10 задачи (с. 11-12) и всички те закономерно произтичат от така формулираната по-горе цел.

За основен метод на работа тя избира описателно-аналитичния, като закономерно водещо място в него отдава на ономаσιологичния и на семасиологичния подход, след като се стреми към всеобхватен анализ на членовете на лексикалните множества, изграждащи посочените по-горе групи.

Във втората глава (*Теоретични основи на изследването*, с. 14-54) Кремена Дюлгерова представя основни теоретични постановки, автори и трудове, които са с отношение към изследването. Това е неизменната т.нар. теоретична част към всеки подобен труд, която дава представа за библиографската осведоменост на докторанта. Авторката цитира теоретични постановки на водещи наши и чужди имена с техни трудове в областта на лексикалната семантика и това е съществен плюс за труда.

Третата глава (*Основни фонетични и морфологични особености на говора*, с. 55-81) представя основни особености на диалекта в селища на Златоградско, основно на с. Долен. Намирам за логично присъствието на тази част в труда, тъй като след като ще се анализират лексикално-семантични особености на лексика от определен тип говор, е редно да се представят и особеностите, които формират нейния външен облик.

Четвърта и пета глава от изследването, съответно *Класификация на диалектната лексика в лексико-тематични и лексико-семантични групи и подгрупи* (с. 82-178) и *Обобщение на лексикосемантичните отношения на*

наванията от отделните лексико-тематични и лексико-семантични групи и подгрупи (с. 179-203) определям като основни за него. В тях Кремена Дюлгерова обособява седем тематични групи лексика: „Природа“; „Растителен свят“; „Животински свят“; „Земеделие“; „Животновъдство“; „Човек“; „Устройство и обзавеждане на дома“, като във всяка от тях от една страна обособява видови подгрупи за названия на конкретния вид лексика, а от друга – лексико-семантични групи и подгрупи въз основа на обединяващ лексемите семантичен маркер. Паралелите са както в рамките на златоградския и близките други родопски говори, така и доста често – в рамките на диалектния ни континуум чрез справки с БЕР и БДА. Така регионалното е поставено в общобългарски контекст, а често (срв. случая с анализ на *стѣжер* м. ‘стебло на дърво’ [с. 88-89]) – и в общославянски контекст.

Докторантката представя лексемите от тези групи и подгрупи в контекст, което е похвално, тъй като така анализираната лексика е в естествената си синтактична среда – факт, който спомага да се разкрият цялостно нейни семантични особености. Безспорен плюс в тази част на изследването е и целенасоченото търсене на мотивиращите тази лексика семантични белези, като докторантката отчита факта, че част от представената и анализирана лексика е с прозрачна семантична структура, а друга част от нея – с непрозрачна (с. 131 и др.).

Специална част от изследването (с. 179 – 181 на глава пета) тя посвещава на вида мотивираща основа – девербална, десубстантивна, атрибутивна, представя и оформилите се лексико-семантични парадигми (с. 181-183), отношенията *хиперонимия – хипонимия* (с. 184-185); *холонимия – меронимия* (с. 185-186); *синонимия – антонимия* (с. 186-188); *омонимия – многозначност* (188-191); видовете диалектизми (*номинативни, семантични, словообразователни, фонетични* [с. 191-194]).

При анализа на лексемите и техните фонетични варианти, докторантката не пропуска на вметне данни за произхода им (вж. с. 85, 92, 93, 98, 104, 112, 113 и др.), като на него посвещава специално и обобщаваща част (с. 194-195).

Петата част авторката завършва с представяне на оформилите се хетеронимни множества (с. 197-203).

Позволих си това детайлно представяне на двете основни части на труда, за да посоча впечатляващата по обем работа, извършена от докторантката, и нейната многоаспектност.

В заключението (с. 204-210) Кремена Дюлгерова закономерно обобщава данните в изследването си под формата на изводи, които са десет основни на брой и отразяват представеното дотук в рецензията.

Библиографията съдържа автори и трудове, представени на кирилица. Тези на латиница са само два (автор с негов труд и интернет адрес).

Специално отбелязвам, че в докторантския труд не се натъкнах на текст, който според мене е плагиатстван или некоректно цитиран.

Позволявам си да отправя следните препоръки, които по никакъв начин не променят общата ми положителна оценка на представения за рецензиране труд и са единствено с цел той да се прецизира. Те са следните:

1. В уводната част селищните и местностните названия да бъдат представени с ударения.

2. В българската диалектология *родопски говори* и *рупски говори* са със статут на синоними, затова твърдението на с. 55, че особеностите на говора в с. Долен, Златоградско, *дават представа за мястото на диалекта сред родопските и рупските говори* би могло да се формулира по-добре.

3. За особеност на говора на с. 55 се посочва наличието на седем вокала в акцентувана позиция, но самите те са представени без ударения.

4. Би могло да се коригира и изказът на с. 65, където веднъж авторката квалифицира *-ън*, *-ъс*, *-ът* като компоненти на тройната определителна

членна форма, веднъж пък като консонанти – очевидно целта на авторката е била да посочи консонантните сегменти в тези определителни членни морфеми.

5. Източниците, посочени в библиографията, трябва да се номерират. Прието е заглавията на латиница (макар и само две в труда) да се отделят от тези на кирилица.

В заключение:

Представеният докторантски труд има приносен характер.

Темата е дисертабилна, формулираните цели са изпълнени, анализът на лексиката е всеобхватен и компетентно представен. Изказът е лек и достъпен, терминологичният апарат е употребен на място. На основание всичко казано дотук си позволявам да препоръчам на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Кремена Каменова Дюлгерова – Узунова.

24.07.2023 г.

Рецензент:

(Проф. д-р Антони Стоилов)

